

Jehannes Ytsma & Danny Beetsma:

Drietalig basisonderwijs in Fryslân

In Fryslân is een bijzonder project aan de gang. Op zeven basisscholen wordt sinds enkele jaren in drie talen onderwijs gegeven: Fries, Nederlands en Engels. Hierbij wordt het Fries en Nederlands ook als voertaal gebruikt voor andere vakken op basis van een 50-procentsverdeling. De voertalen worden steeds bewust en systematisch gescheiden. Engels wordt als vak gegeven in de bovenste groepen waarbij het streven is om (near) native speakers in te zetten. Het project in Fryslân is in Nederland uniek. In de rest van Europa zijn er echter genoeg voorbeelden van drietalig basisonderwijs te vinden. Jehannes Ytsma en Danny Beetsma, beiden verbonden aan de Fryske Akademy, geven een boeiend verslag van de eerste resultaten. Voornamelijk blijken de Friestalige kinderen er het meest van te profiteren. In tegenstelling tot de Nederlandstalige kleuters zijn zij reeds gebalanceerd tweetalig. En wat vinden de ouders ervan? Het merendeel (80%) vindt drietalig basisonderwijs belangrijk: "Ja, Nederlânsk foar emplot, letter. Ingelsk om jo oer de hiele wrâld te rêden en Frysk om ús eigen taal libben te hâlden en te soargjen foar 'veranker' yn it Nederlânske steatsbestel!"

Achtergrond van het drietalige project

Sinds 1970 is Fryslân officieel door de rijksoverheid erkend als een tweetalige provincie. Feitelijk is de samenstelling van de bevolking ook tweetalig, hetgeen valt af te lezen aan de taalachtergrond van de inwoners van de provincie. Uit onderzoek in de negentiger jaren is bekend dat 54 procent van de Friese bevolking thuis Fries spreekt (Gorter & Jonkman 1995). In numeriek opzicht is het Fries dus nog steeds de meest gesproken thuistaal in de provincie. Dit beeld komt overeen met gegevens over de moedertaal van schoolkinderen in Fryslân. In de zojuist genoemde studie is vastgesteld dat 53

procent van de schoolkinderen thuis Fries spreekt, terwijl 39 procent van de schoolkinderen Nederlandstalig opgroeit. Het resterende zeven procent spreekt thuis een dialect.

Sinds 1980 is het Fries een verplicht vak in het basisonderwijs. In de praktijk komt het erop neer dat de meeste basisscholen in Fryslân ongeveer één lesuur per week aan Fries besteden. De Friese taal wordt bovendien in verschillende mate gebruikt als voertaal bij andere vakken, zij het dat het gebruik van Fries als voertaal meestal afneemt in de hogere groepen. Het voertaalgebruik is in de dagelijkse schoolpraktijk bovendien weinig gestructureerd en het is een bekend gegeven dat leerkrachten en leerlingen dikwijls switchen van taal (Ytsma 1988). Voor het onderwijs Fries zijn in 1993 kerndoelen vastgesteld, die volledig gespiegeld zijn aan die voor het Nederlands (zie www.slo.nl). Dat betekent dat het onderwijsaanbod Fries gericht dient te zijn op een volledige beheersing van de Friese taal (verstaan, spreken, lezen en schrijven) voor alle (dat wil zeggen Fries- en Nederlandstalige) leerlingen. De zogeheten Taalpeiling in Fryslân heeft evenwel aangetoond dat de kerndoelen Fries bij lange na niet worden gehaald op de Friese basisscholen (De Jong & Riemersma 1994).

Sinds 1986 is het Engels een verplicht vak op de basisscholen in Nederland. De praktijk laat zien dat de meeste basisscholen in Nederland één Engelse les per week geven, en dan met name in de groepen 7 en 8. Slechts acht procent van de Nederlandse basisscholen geeft Engels vanaf groep 6 (Edelenbos, Van der Schoot & Verstralen 2000). In tegenstelling tot Fries, wordt Engels niet als voertaal gebruikt bij andere vakken. De vreemde taal staat dus enkel als schoolvak ingeroosterd. Voor het Engels zijn in 1993 eveneens kerndoelen vastgesteld. Deze beperken zich tot eenvoudige communicatie in de vreemde taal, voor wat betreft de basisvaardigheden verstaan, spreken en lezen. Engels schrijven is dus niet opgenomen als kerndoel. De eerste peiling Engels heeft duidelijk gemaakt dat de resultaten van het onderwijs Engels in Nederland in het licht van de gestelde kerndoelen niet onbevredigend zijn. Edelenbos (1993) concludeerde dat de leesvaardigheid Engels redelijk was, het

Engels verstaan was goed, en ook konden de leerlingen zich mondeling behoorlijk uiten in verschillende taalgebruikssituaties. Overigens heeft de tweede peiling Engels in 1996 aangetoond dat bij slechts 33 procent van de leerlingen gesproken kan worden van een voldoende spreekvaardigheid in termen van de kerndoelen (Edelenbos, Van der Schoot & Verstralen 2000).

Gezien de teleurstellende resultaten van het onderwijs Fries – de kerndoelen werden immers niet gehaald – hebben schoolbegeleidingsdienst GCO *fryslân* en onderzoeksinstituut de Fryske Akademy enige jaren geleden de koppen bij elkaar gestoken. Medewerkers van beide instellingen wilden in eerste instantie een verantwoord model voor tweetalig (Fries-Nederlands) basisonderwijs ontwerpen, waarbij het onderwijsaanbod geheel in overeenstemming met de kerndoelen voor beide schooltalen zou zijn. Het belangrijkste uitgangspunt voor een dergelijk model was dat taalleren plaatsvindt door betekenisvol taalgebruik. Jim Cummins (1987), de bekende Canadese onderzoeker op het gebied van tweetalig onderwijs, noemt dit het principe van interactief taalonderwijs. Vertaald naar de Friese onderwijsleersituatie betekent dit uitgangspunt van taalleren door functioneel taalgebruik onder andere dat de schooltalen Fries en Nederlands niet alleen als vak zouden moeten worden onderwezen, maar tevens als voertaal bij andere vakken dienen te worden gebruikt en dat op een doordachte en gestructureerde wijze. Doorredenerend kwamen de medewerkers van GCO-*fryslân* en de Fryske Akademy tot de slotsom dat dit interactieve uitgangspunt voor het taalonderwijs niet alleen gold voor Fries en Nederlands, maar net zo goed ook voor het Engels als derde taal. Zodoende kwam men in Fryslân op het idee om te gaan experimenteren met een nieuw drietalig onderwijsmodel, waarin de drie schooltalen als vak worden onderwezen en bovendien als voertaal worden gehanteerd. Dit project heeft als doel dat het drietalig basisonderwijs zodanig wordt ingevuld dat de kerndoelen voor alle drie schooltalen optimaal worden behaald. Hiermee worden de regionale taal en de internationale taal beide versterkt in het basisonderwijs. Zo wordt ingespeeld op de tegenovergestelde tendensen van regionalisering en internationalisering.

De drietalige basisschool

In het schooljaar 1997-98 was het zover dat de eerste vijf basisscholen in Fryslân met het drietalige project van start konden gaan. Het jaar daarop werden er twee scholen aan het project toegevoegd. Alle zeven projectscholen zijn kleine plattelandsscholen. Het project is in 1997-98 (tweetalig) gestart in groep 1 en het model schuift naarmate het project vordert verder de school in. De invoering van het model in de kleuterbouw is over het algemeen vrij soepel verlopen. Wel hadden sommige leerkrachten in het begin moeite om zelf de vastgestelde voertaal consequent te gebruiken. Het merendeel van het lesmateriaal was vanaf de start van het project aanwezig. In de loop van de kleuterbouw is aanvullend Friestalig lesmateriaal ontwikkeld.

Er is ook geprobeerd om een aantal scholen in grotere plaatsen voor het project te interesseren, maar tot nu toe is het niet gelukt om grotere scholen in meer verstedelijkte plaatsen te laten deelnemen. De reden hiervoor is voornamelijk dat de scholen zelf inschatten dat veel van hun ouders niet gunstig zouden reageren op het grote aandeel Fries binnen het project.

Het drietalige project is een samenwerkingsverband tussen schoolbegeleidingsdienst GCO *fryslân* en de Fryske Akademy, waarbij de begeleidingsdienst zorgt voor materiaalontwikkeling en begeleiding van de deelnemende scholen, terwijl de Fryske Akademy het project volgt met wetenschappelijk onderzoek. Aan het eind van elk schooljaar worden de leerlingen op de projectscholen getoetst in de talen Fries, Nederlands en (later ook) Engels en hun taalprestaties worden afgezet tegen die van leerlingen op een aantal referentiescholen.

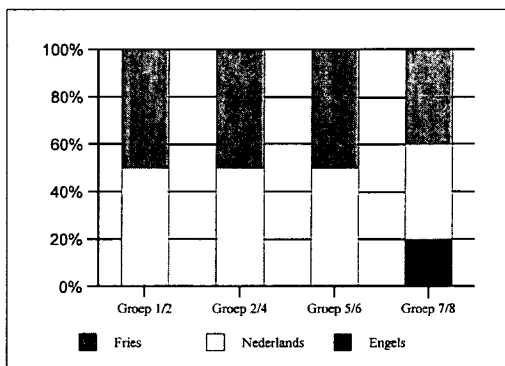
Het project in Fryslân mag voor Nederland uniek zijn, in de Europese context zijn genoeg andere voorbeelden van drietalig basisonderwijs te vinden. Het oudste voorbeeld van drietalig basisonderwijs treffen we waarschijnlijk aan in de autonome provincie Südtirol in Noord-Italië, waar men reeds sinds het begin van de vorige eeuw drietalige scholen kent met als schooltalen Ladinisch, Italiaans en Duits

(Rifesser 1994). Deze drie talen worden in het betreffende gebied gesproken. Catalonië en Spaans Baskenland zijn eveneens goede voorbeelden van een drietalige schoolpraktijk. In deze gebieden vormt drietalig onderwijs, net als in Fryslân, een combinatie van twee talen die in de eigen regio worden gesproken met een vreemde taal, steeds het Engels. In Catalonië zijn tientallen drietalige basisscholen, die onderwijs geven in Catalaans, Spaans en het Engels (Muñoz, 2000). In Spaans Baskenland heeft het drietalig basisonderwijs betrekking op de drie taaltypologisch totaal ongerelateerde talen Baskisch, Spaans en Engels. Een noordelijker voorbeeld van drietalig basisonderwijs kan worden aangetroffen in Vaasa, Finland. Op een basisschool in deze tweetalige stad leren de kinderen, die thuis vrijwel altijd Fins spreken, de talen Zweeds, Fins en Engels. Kenmerkend voor de Spaanse en Finse situatie is dat het onderwijs in de derde (vreemde) taal meestal op jonge leeftijd aanvangt. In Vaasa begint de drietalige basisschool bijvoorbeeld al meteen in de eerste groep met Engelse les. Veelal is het argument om vroegtijdig met het onderwijzen van de derde taal te beginnen dat jonge kinderen betere taalvaarders zouden zijn, een populaire opvatting die overigens vooralsnog weinig empirische steun kent (Singleton 1989).

Het Friese model van de drietalige school wijkt in die zin af van bovengenoemde buitenlandse voorbeelden, dat er in Fryslân bewust niet gekozen is voor een vroege start van het Engels. Het onderwijsmodel is geënt op de kerndoelen voor Fries, Nederlands en Engels en dat houdt in dat het accent op Fries en Nederlands ligt. Voor deze twee talen schrijven de (gespiegelde) kerndoelen immers een volledige taalvaardigheid bij de leerlingen voor. Fries en Nederlands worden dan ook in alle groepen als vak gegeven op basis van gelijkwaardigheid. Het Engels heeft een andere positie op school. Engels wordt als vak gegeven in groep 6 tot en met 8. In groep 6 is sprake van voorbereidend Engels, bedoeld om het voertaalgebruik van de vreemde taal in de hoogste twee groepen te faciliteren. In groep 7 en 8 wordt gewoon Engels als vak gegeven aan de hand van de reguliere methode voor Engels van de school.

Een essentieel kenmerk van de drietalige school in Fryslân is de voertaalverdeling. Daar zijn binnen het project heel duidelijke afspraken over gemaakt. In groep 1 tot en met 6 is de verdeling 50 procent Fries en 50 procent Nederlands. In hun eigen praktijk kunnen de projectscholen een nadere invulling geven aan de 50-procentsverdeling. Zo kan de ene school werken met afwisselend een Friese en een Nederlandse week, terwijl een andere school een voertaalverdeling in dagdelen kent. In het geval van een duobaan, komt het ook voor dat er sprake is van een Friese en een Nederlandstalige leerkracht. Maar hoe de voertaalverdeling in de klas ook tot stand wordt gebracht, steeds geldt dat de voertalen bewust en systematisch worden gescheiden. Een belangrijk uitgangspunt is dat wanneer een leerkracht een bepaalde voertaal hanteert, van de leerlingen wordt verwacht dat zij dezelfde taal gebruiken. Dit lukt in de praktijk zeker niet altijd. Van sommige Friestalige kinderen is bekend dat zij vaak vasthouden aan hun eigen taal, terwijl de voertaal Nederlands is. Aan de andere kant is gebleken dat een deel van de Nederlandstalige kinderen moeite hebben om de Friese praatdrempel te nemen.

Afbeelding 1: Voertaalverdeling op de projectscholen.

In groep 7 en 8 zal de voertaalverdeling er als volgt gaan uit zien: 40 procent Fries, 40 procent Nederlands en 20 procent Engels. De bovenstaande afbeelding maakt de voertaalverdeling in groep 1 tot en met 8 nogmaals zichtbaar.

Het Engels zal op twee middagen per week als voertaal worden gehanteerd in de twee hoogste

"Orla Quinn (rechts) en Mary McGranaghan lopen stage op een drietalige basisschool in Fryslân".
foto LC/Rens Hooyenga

klassen. Op die beide dagdelen staat het Engels als vak op het rooster, maar de vreemde taal zal dan ook worden gebruikt bij de wereldoriëntatie en expressievakken. Er wordt naar gestreefd om voor het Engelse onderwijs een (*near*) *native speaker* in te zetten. Om hier alvast ervaring mee op te doen, hebben zes studenten van een lerarenopleiding in Belfast in het schooljaar 1999-2000 drie maanden les gegeven in de bovenbouw van zes van de zeven projectscholen, met dus uitsluitend Engels als voertaal. In het lopend schooljaar zal deze *pilot* worden herhaald, omdat de eerste ervaringen over het algemeen genomen gunstig waren.

Aan de leerlingen die Engels kregen van een Engelse (Ierse) 'juf' of 'meester' is gevraagd of ze het leuk vonden om op deze manier les te krijgen. Dan blijkt dat 92 procent van de leerlingen ($N=142$) deze Engelse lessen (heel) leuk vonden, zes procent vond het niet zo leuk en slechts één procent vond het helemaal niet leuk. Gevraagd of de leerlingen de Engelse lessen moeilijk konden volgen, antwoordde 18 procent dat dit heel makkelijk voor hen was. Het grootste deel (51%) vond het makkelijk. Toch waren er ook kinderen die de Engelse les van de *native speakers* als moeilijk (29%) of heel moeilijk (2%) ervaren hebben. Een andere belangrij-

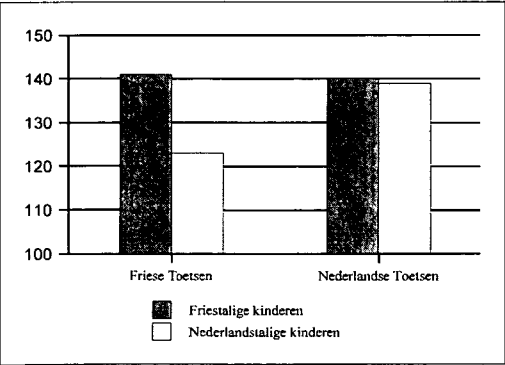
ke vraag aan de leerlingen was tenslotte of ze het hele jaar door op deze manier Engels zouden willen krijgen. Dan blijkt een ruime meerderheid van de leerlingen (77%) daar wel voor te zijn.

Uit de verzamelde gegevens blijkt dat het goed mogelijk is om het Engels als voertaal te laten gebruiken door een *native speaker*, maar de bovengenoemde percentages laten ook zien dat het niet voor alle leerlingen even gemakkelijk is. Een *native speaker* zal zich daarom goed moeten realiseren dat de door hem/haar gebruikte voertaal voor de leerlingen een vreemde taal is. Zo zal deze leerkracht bijvoorbeeld een aangepast spreektempo moeten aanhouden en de eigen woordenschat bewust moeten afstemmen op het niveau van de leerlingen. Een mogelijkheid hierbij is ook om bepaalde begrippen te visualiseren.

Zoals gezegd, is het uiteindelijke doel van het project dat de leerlingen op de projectscholen aan het eind van het basisonderwijs voldoen aan de taleisen genoemd in de kerndoelen voor Fries, Nederlands en Engels. Het idee is dat het project daarmee tweemaal winst maakt en géén verlies. De te boeken taalwinst zal moeten zitten in een betere taalvaardigheid Fries en

Engels, zonder dat dit ten koste gaat van de Nederlandse taalvaardigheid. De Fryske Akademy zal in het longitudinale onderzoek de projectresultaten volgen. Enige gegevens over de taalvaardigheid Fries en Nederlands bij de kleuters zijn reeds bekend. Voor wat betreft de eerste en tweede taalvaardigheid streeft het project ernaar om bij zowel Fries- als Nederlandstalige leerlingen aan het eind van de schoolperiode uit te komen op een volledig gebalanceerde vorm van tweetaligheid. Fries-talige leerlingen zullen met andere woorden net zo goed Nederlands moeten beheersen als Nederlandse leerlingen, en Nederlandse leerlingen zullen net zo goed Fries moeten kennen als Friestalige leerlingen. De eerste onderzoeksresultaten voor de kleuterklassen wijzen erop dat die gebalanceerde tweetaligheid reeds op de kleuterleeftijd wordt bereikt door de Friestalige kinderen, maar dat dit nog niet geldt voor hun Nederlandse klasgenootjes. Een en ander wordt grafisch weergegeven in de volgende afbeelding, waarin per taalgroep en per doeltaal een algemene taalvaardigheidsscore is opgenomen¹⁾. Voor alle duidelijkheid: de taaltoetsen zijn aan het eind van het tweede schooljaar afgenomen.

Afbeelding 2: Taalvaardigheid Nederlands en Fries van Nederlands- en Friestalige kleuters.

De figuur laat zien dat de Friese en Nederlandstalige kleuters op de Nederlandse taaltoetsen op een vrijwel even hoge totaalscore uitkomen (N = respectievelijk 141 en 140). In dat opzicht zijn de Friestalige leerlingen reeds gebalanceerd tweetalig. Daarentegen vertonen de Nederlandstalige kleuters op de Friese toet-

sen nog een duidelijke achterstand ten opzichte van hun Friese schoolgenoten (respectievelijk 123 en 139). Dat betekent dat er bij de getoetste Nederlandstalige kinderen nog geen sprake is van een evenwichtige tweetaligheid. Hun eerste taal is immers nog duidelijk dominant.

Het onderzoek van de Fryske Akademy is met name gericht op het in kaart brengen van de taalprestaties van de leerlingen aan het eind van elk schooljaar. Maar aanvullend is in het schooljaar 1999-2000 ook een inventarisatie uitgevoerd van de meningen van de ouders van de leerlingen van de projectscholen over drietaligheid en over het drietalige schoolproject, want uiteraard is het relevant om te weten hoe zij hierover denken. De volgende paragraaf behandelt deze inventarisatie van de opvattingen van de ouders.

Onderzoek onder de ouders

Het onderzoek onder de ouders heeft zich gericht op de ouders van de kinderen op de zeven projectscholen. Er is een vragenlijst door de scholen verspreid onder in totaal 300 ouders van kinderen uit alle groepen van de projectscholen. Van die 300 ouders hebben 180 ouders een ingevulde vragenlijst weer teruggestuurd (60% respons). Uit de verkregen informatie blijkt een overgroot deel (75%) van de respondenten te zijn geboren en getogen in Fryslân. Het Fries is dan ook hun moedertaal.

De mening van de ouders over drietalig onderwijs is vastgesteld aan de hand van een vragenlijst die zowel in het Fries als in het Nederlands was opgesteld. Ongeveer de helft van de respondenten heeft de Friese versie ingevuld. De vragenlijst bestaat uit negen vragen naar de achtergrond van de respondent en uit 41 attitudevragen.²⁾ De vragenlijsten zijn in mei 2000 naar de scholen verstuurd. De scholen hebben de vragenlijsten verspreid onder de ouders, die de ingevulde formulieren vervolgens hebben opgestuurd naar de Fryske Akademy.

Dezelfde enquête, met weglating van een aantal vragen, is vertaald naar het Fins, omdat de eerdergenoemde drietalige basisschool in Vaasa (Finland) bereid was om mee te werken aan dit

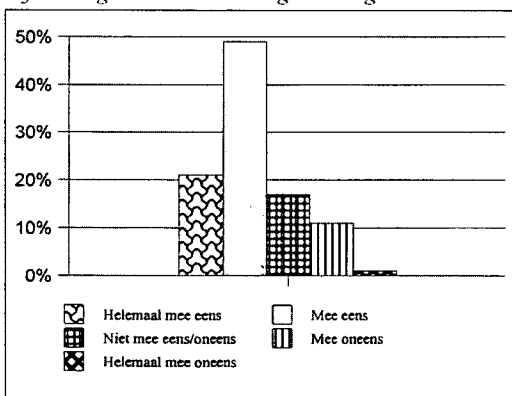
onderzoek, zodat de resultaten vergeleken konden worden. Vaasa is een stad met zo'n 50.000 inwoners, waarvan ongeveer 70 procent Fins- en 30 procent Zweedstalig is. Het Zweeds speelt een belangrijke rol in dit deel van Finland en de taal heeft een hoge status. Binnen het onderwijsstelsel vinden we over het algemeen aparte scholen voor Fins- en Zweedstalige leerlingen. Echter, sinds 1991 is men op één school in Vaasa bezig met een tweetalig en ondertussen een drietalig programma.

Friese resultaten

Aangezien het doel van het attitude-onderzoek was om een duidelijk beeld te krijgen van wat de ouders van drietalig onderwijs in Fryslân vinden, beperken wij ons hier tot de kernvragen die daar direct mee samenhangen.

Een uitgangspunt van het project is dat het van praktisch nut is om drie talen te leren op de basisschool. Daarom is aan de ouders gevraagd hoe zij dit zien. Van de respondenten vindt 95 procent het nuttig dat hun kinderen de Friese taal leren. Eén ouder maakt echter de kanttekening dat Fryslân geografisch wel een erg klein gebied is. Vervolgens is de ouders gevraagd hoe nuttig zij het Engels voor hun kinderen vinden. De volgende afbeelding toont de resultaten.

Afbeelding 3: Leren van Engels nuttig?

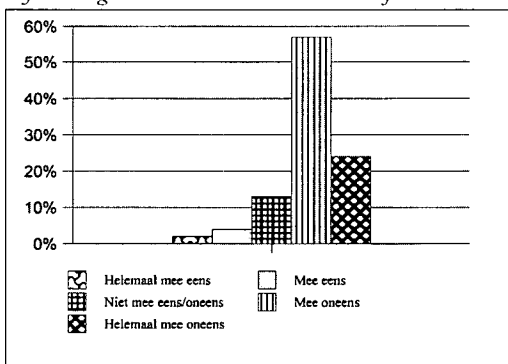

De figuur laat zien dat 70 procent het (helemaal) eens is met de stelling dat het leren van Engels nuttig is voor de basisschoolleerlingen. Toch is een achtste deel van de respondenten (12%) het (helemaal) oneens met deze stelling. Een niet onaanzienlijk deel van de ouders vindt

dus dat het leren van Engels op de basisschool niet nuttig is. Het kan zijn dat zij dit meer een verantwoordelijkheid van het voortgezet onderwijs vinden. Tenslotte blijkt 17 procent het niet oneens, maar ook niet eens te zijn met de stelling over het nut van het Engels.

Naast het nut van het leren van drie talen, is ook gevraagd of de ouders vinden dat het leren van drie talen te moeilijk is voor hun kinderen. Het valt misschien te verwachten dat het niet eenvoudig is om drie verschillende talen te leren op een toch wel vrij jonge leeftijd, maar hoe denken de ouders hierover?

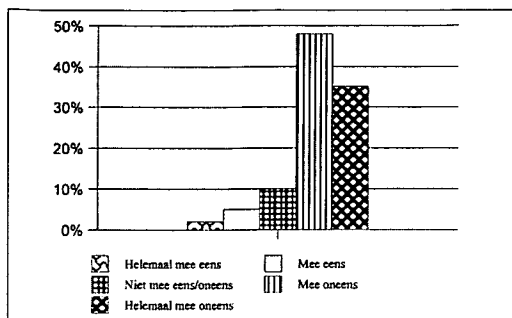
Afbeelding 4: Drie talen leren te moeilijk?

In de figuur is te zien dat 81 procent het (helemaal) oneens is met de stelling dat het leren van drie talen te moeilijk is voor de basisschoolleerlingen. Zo'n 6 procent vindt echter dat het leren van drie talen wel degelijk te moeilijk is en ongeveer 13 procent heeft hierover geen uitgesproken mening.

Als je drie talen naast elkaar moet leren, zou men kunnen verwachten dat de talen nog al eens door elkaar worden gehaald, zeker omdat het in het Friese project bovendien gaat om drie (Germaanse) talen die typologisch gerelateerd zijn. Daarom is de ouders ook gevraagd of zij inschatten dat het leren van drie talen misschien verwarrend is voor hun kinderen.

Op deze vraag reageerde 83 procent met een geruststellend antwoord: zij vinden het leren van drie talen (helemaal) niet verwarrend voor de kinderen. Eén respondent plaatste hierbij wel een kanttekening: "Het is mijns inziens wel

Afbeelding 5: Drie talen leren verwarrend?

afhankelijk van de taalgevoeligheid van een kind; een taalzwak kind zal eerder in verwarring raken dan een taalgevoelig kind." Een klein deel (7%) van de ouders blijkt echter wel bang te zijn voor taalverwarring en tenslotte heeft 10 procent geen (duidelijke) mening over de voorgelegde stelling.

Voorts hebben we de ouders gevraagd wat zij van het drietalige onderwijsmodel vinden dat op de projectscholen wordt gehanteerd (zie afbeelding 1). Zij hebben zelf niet bewust gekozen voor het model en het is dus interessant om te weten wat de ouders eigenlijk vinden van de verdeling van instructietalen. De meningen blijken nogal verdeeld te zijn. Precies 60 procent van de ouders vindt het een goede aanpak: "Prima, goede verdeling van het Nederlands en het Fries. Zolang het de kinderen maar duidelijk is wanneer en waar ze in welke taal onderwezen worden is dit een bruikbaar model." Een kleiner deel (40%) had het drietalige schoolmodel liever iets anders gezien. Een aantal van hen zag liever meer les in het Nederlands, met name in de laatste twee groepen. Daar zagen zij vaak liever dat 50 procent van de tijd aan het Nederlands besteed wordt, 30 procent aan het Fries en 20 procent aan het Engels. Een ander deel vindt dat er meer of eerder tijd aan het Engels besteed mag worden ten koste van de lessen in het Fries: "Ik fyn it persoanlik better as it Frysk omleech brocht wurdt t.o.f. it Ingelsk. Neffens my hat in bern dêr mear oan Ingelsk te behearskjen yn plak fan Frysk."

Als het gaat om wat de ouders van drietalig basisonderwijs in het algemeen vinden, zien we

ook interessante resultaten. Van de ouders vindt bijna 80 procent dat drietaligheid belangrijk is. "Ja, Nederlânsk foar emplot, letter. Ingelsk om jo oer de hiele wrâld te rêden en Frysk om ús eigen taal libben te hâlden en te soargjen foar 'verankering' yn it Nederlânske steatsbestel!" Veel toelichtingen bevatten indicaties richting de leeftijd waarop de kinderen de drie talen leren: "Ja, de bern skine de talen op dizze leeftiid flot leare te kinnen." En: "Jazeker, ze krijgen van alle talen iets mee, zeer nuttig voor het voortgezet onderwijs."

Het 20 procent van de ouders die drietalig basisonderwijs onbelangrijk vinden, geven daar verschillende redenen voor. Veel ouders vonden het Nederlands en het Fries wel genoeg: "Ik vind het belangrijk dat ze vooral goed Nederlands en Fries kunnen spreken en schrijven." Anderen vonden ook onderwijs in het Fries niet belangrijk: "Ik fin Nederlânsk bêst genôch." en "Nee, leer de kinderen eerst maar eens fatsoenlijk Nederlands en daarnaast kan best een uurtje Fries of Engels." Tenslotte was er een groep ouders die tweetalig onderwijs (Nederlands-Engels) genoeg vond: "Twee talen is voldoende. Nederlands is de hoofdtaal en Engels is in verband met de computer ook belangrijk."

Enkele buitenlandse gegevens

Zoals gezegd, hebben de ouders van een drietalige basisschool in Vaasa, Finland, dezelfde vragenlijst voorgelegd gekregen. In Finland vinden praktisch alle ouders van de basisschool in Vaasa drietalig onderwijs belangrijk. De meeste ouders geven antwoorden in de trant van: "Very important. In the world of today the working life widely requires fluent English and fluent Swedish is an absolute advantage and in Vaasa a necessity" en "Multilingual education widens the conception of the world and opens more doors for studies and work.". Bijna 90 procent van de ouders van de leerlingen op deze school is het (helemaal) eens met de uitspraak dat het leren van Engels op de basisschool nuttig is.

Het belangrijkste verschil met de situatie in Fryslân ligt in het feit dat de ouders in Finland bewust gekozen hebben voor deze ene drietalig-

ge basisschool, terwijl de ouders in Fryslân hun kinderen naar de vaak enige school in het dorp hebben gestuurd waar 'toevallig' drietalig basis-onderwijs wordt verzorgd. Geen wonder dat de ouders in Finland positiever over drietalig basis-onderwijs zijn dan de Nederlandse ouders.

In Baskenland, Spanje, is de situatie nog weer anders. Daar wordt op een groot aantal scholen drietalig basisonderwijs verzorgd. De ouders daar zijn soms een andere mening toegedaan als het gaat om het meertalig onderwijs. Uit een studie van Cenoz (1996) blijkt dat de ouders van twee basisscholen in Spaans Baskenland ook heel positief staan tegenover het leren van het Spaans, Baskisch en Engels. De ouders is onder andere gevraagd wat hun mening was over het drietalige experiment bij hun kinderen op school. Hun mening bleek uiterst positief, want op een vijfpuntsschaal gaven zij gemiddeld een 4.38 voor het drietalig basisonderwijs, zoals dat op hun school wordt verzorgd. De Baskische ouders zijn ervan overtuigd dat meertaligheid de cognitieve ontwikkeling en de taalvaardigheden van de kinderen zullen bevorderen. Hoe jonger met het lesgeven in en van de drie talen wordt gestart, hoe beter, maar wel is een aantal ouders bang dat de vroege introductie (de kinderen krijgen daar al op 4-jarige leeftijd Engelse les) voor een vertraging zal zorgen van de beheersing van het Baskisch.

Opvallend is dat veel ouders in Fryslân voornamelijk gefocussed zijn op de nationale taal, terwijl de ouders in Vaasa sterk gericht zijn op het Engels en het Zweeds als internationale talen en een groot deel van de ouders in Baskenland de eigen minderheidstaal centraal stelt. Er wordt al snel aangenomen dat mensen woonachtig in een gebied met een minderheidstaal unaniem positief staan tegenover deze taal, dat iedereen zondermeer voor meer Engels op school is, en dat deze meningen vergelijkbaar zouden zijn in de verschillende regio's in Europa. Dat laatste blijkt niet het geval te zijn. Naar de redenen hiervoor kunnen we slechts gissen, wellicht is dat een onderwerp voor nader onderzoek.

Noten en literatuur

- 1) De weergegeven taalvaardigheidsscore bestaat uit de som van de scores op vijf afzonderlijke

taaltoetsen die afkomstig zijn uit de Toets Tweetaligheid (Verhoeven et al. 1995) voor kleuters, te weten klankmanipulaties, zinsvorming, passieve en actieve woordenschat en tekstbegrip.

- 2) De vragenlijst is ontworpen door Femke Haijtema, studente sociologie aan de Universiteit van Amsterdam, begeleid door Johannes Ytsma van de Fryske Akademy.
- Cenoz, J., *Proyecto de plurilingüismo. Curso 1995-96 Evaluación*. Unpublished research report, 1996.
- Cummins, J., Theory and practice in bilingual education. In: *Multicultural education*. Paris: OECD, 1987, blz. 303-329.
- Edelenbos, P., Opmaat voor kwaliteit. In: M. Vinjé (red.). *Balans van het Engels aan het eind van de basisschool*. Arnhem: Cito, 1993, blz. 109-112.
- Edelenbos, P., F. van der Schoot & H. Verstralen. *Balans van het Engels aan het einde van de basisschool 2*. Arnhem: Citogroep, 2000.
- Gorter, D., & R. Jonkman. *Taal yn Fryslân op 'e nij besjoen*. Ljouwert: Fryske Akademy, 1995.
- Jong, de S., & A.M.J. Riemersma. *Taalpeiling yn Fryslân. Onderzoek naar de beheersing van het Fries en het Nederlands aan het einde van de basisschool*. Ljouwert: Fryske Akademy, 1994.
- Muñoz, C., *Trilingual Primary Education in Catalonia*. Ljouwert: Fryske Akademy, te verschijnen.
- Rifesser, Th., *Drei Sprachen unter einem Dach*. Bozen: Istitut Pedagogich Ladin, 1994.
- Singleton, D., *Language acquisition. The age factor*. Clevedon: Multilingual Matters, 1989.
- Verhoeven, L., G. Narain, G. Extra, O.A. Konak & R. Zerrouk. *Toets Tweetaligheid*. Arnhem: Cito, 1995.
- Ytsma, J., Bilingual classroom interaction in Friesland. In: A. Holmen e.a. (eds.). *Bilingualism and the individual*. Clevedon: Multilingual Matters, 1988, blz. 53-68.